

ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на дисертаційну роботу

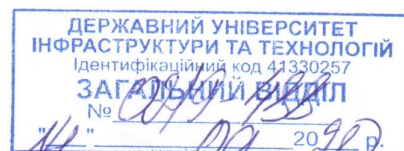
Аляб'євої Ольги Миколаївни

на тему «**Організаційно-економічний механізм інноваційного
розвитку морських портів**»,

яка представлена до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата
економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління
підприємствами (за видами економічної діяльності)

На відгук подано дисертацію, автореферат і копії друкованих наукових праць за темою дисертації. Дисертація написана українською мовою на 222 сторінках машинописного тексту, в тому числі додатки на 25 сторінках, перелік використаних джерел з 223 найменувань на 23 сторінках. Обсяг основного тексту дисертації складає 156 сторінок, включає 30 таблиць та 21 рисунок. Автореферат представлений на 20 сторінках і містить 6 рисунків, 3 таблиці, список опублікованих автором наукових праць за темою дисертації з 8 найменувань.

На основі ретельного вивчення дисертаційної роботи Аляб'євої Ольги Миколаївни на тему «Організаційно-економічний механізм інноваційного розвитку морських портів», виконаної на кафедрі бізнес-логістики та транспортних технологій Державного університету інфраструктури та технологій, можна зробити наступні висновки щодо її актуальності, ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, їх достовірності та новизни, повноти викладу в опублікованих працях, а також відповідності дисертації встановленим вимогам МОНУ щодо присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Актуальність теми дисертації та її зв'язок із науковими програмами, планами і темами дослідження

Тривалий час морський транспорт вважався сферою діяльності, яка потребувала меншого обсягу впровадження інновацій порівняно з іншими сферами. Конкурентні стратегії більшості морських бізнес-структур були засновані на більш традиційних конкурентних перевагах, якими є рівень цін, система управління витратами, система управління якістю, терміни доставки, гнучкість, комплексність послуг тощо. Інноваційна діяльність у галузі в свою чергу була спрямованою на забезпечення формування наведених конкурентних переваг. Світова практика функціонування успішних компаній портової діяльності, доводить, що конкурентоспроможними можуть бути лише ті економічні агенти, які постійно впроваджують технічні, організаційні та інші види інновацій. Нажаль не всі підприємства портової діяльності України, які є складовою транспортної системи держави, можна вважати інноваційно активними. Тому сьогодні значна увага в наукових дослідженнях і розробках приділяється даній тематиці.

Внутрішня політична ситуація в Україні стимулює законотворчий процес в сфері морського транспорту, що прискорює процеси реформування та розвитку морської транспортної галузі країни. Проте, практичну реалізацію запланованих зміни слід прискорити, щоб підвищити привабливість портової сфери для іноземних інвесторів. Системна та послідовна політика щодо реформування та дерегуляції галузі, структурування портової діяльності (відокремлення інфраструктури та стивідорного бізнесу), впровадження інноваційних технологій, створення зрозумілих для учасників ринку правил та умов довгострокового планування повинні стати умовами підвищення рівня зацікавленості приватних інвесторів.

Одним з головних факторів успіху на ринку портових робіт та послуг є використання сучасного високотехнологічного перевантажувального обладнання, яке підвищує рівень конкурентоспроможності портових робіт та

послуг. Застосування сучасних технологічних логістичних схем дозволяє збільшувати рівень завантаженості обладнання та підвищувати ефективність його використання, скорочуючи час простоїв. Використання сучасних енергозберігаючих технологій приводить до істотної економії коштів. Для реалізації зазначених напрямів підприємства портової діяльності, зокрема морські порти, потребують формування та постійного удосконалення механізму інноваційного розвитку, що дозволить оптимально реалізувати наявний потенціал, залучити клієнтуру та вийти на новий рівень функціонування.

Виходячи з наведених міркувань, можна зробити висновок, що дисертаційна робота Аляб'євої О.М., у якій обґрунтовуються необхідність формування організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку морських портів є актуальною. Тема дисертаційної роботи відповідає тематиці сучасних науково-дослідних розробок, які здійснюються у сфері розвитку вітчизняних транспортних підприємств.

Дисертація виконувалась відповідно до тематики науково-дослідних робіт Київської державної академії водного транспорту імені гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного: «Розробка механізму фінансування інновацій на підприємствах водного транспорту за рахунок міжнародних еколого-інвестиційних програм» (2013–2014 рр., № державної реєстрації 0113U000678) та «Формування механізму державно-приватного партнерства на транспорті» (2015–2016 роки, № держреєстрації 0115U000282).

Мета дослідження відповідає темі дисертаційної роботи і логічно розкривається переліком завдань, які передбачені для виконання (с. 20). Об'єкт і предмет дослідження є коректними і визначеними відповідно до теми дисертації.

Ступінь обґрунтованості та достовірності сформульованих в дисертації наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи Аляб'євої О.М. базуються на ґрунтовному вивченні та творчому застосуванні здобувачем сучасних поглядів щодо використання інноваційних технологій у процесі забезпечення сталого розвитку бізнес-структур.

Отримані результати підтверджуються коректним використанням класичних та сучасних методів дослідження, а саме узагальнення та системного аналізу (при вивченні теоретичних підходів щодо сутності інноваційного розвитку), порівняння та динамічного ряду (при аналізі стану, тенденцій розвитку морських портів), графо-аналітичні (для наочного відображення аналітичних даних та результатів досліджень), логічного узагальнення (при визначенні факторів, які впливають на інноваційний розвиток підприємств), економіко-математичного моделювання (зادля побудови моделі інтегрального показника оцінки інноваційного розвитку морських портів).

Аналіз змісту дисертації, опублікованих праць та автореферату підтверджує достатній ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, що містяться у дисертації і виносяться на захист.

Дисертація написана автором самостійно, має внутрішню єдність. Структура дослідження є оптимальною, кожен розділ має висновки.

У першому розділі автором досліджено економічну сутність та взаємозв'язок понять інновація та інноваційний розвиток підприємства, запропоновано власне розуміння даних категорій (с. 31, 37). Автором систематизовано фактори, які обумовлюють на інноваційний розвиток підприємства (с. 37-47), що дозволило доповнити існуючу класифікацію ознакою «залежність від етапу маркетингової діяльності». Досліджено систему оцінки інноваційного розвитку сучасного підприємства, на підставі чого визначено критерії вибору методичного підходу щодо оцінки інноваційного розвитку морських портів (с. 51-62).

Другий розділ присвячено аналізу сучасного стану та оцінці інноваційного розвитку морських портів. Визначено головні тенденції розвитку світової транспортної системи та встановлено їх вплив на функціонування ринку морських перевезень (с. 65-74). Автором проведене дослідження результатів використання передових інноваційних технологій в морській галузі. Виконано оцінку результатів інноваційного розвитку провідних іноземних морських портів (с. 74-94). Проаналізовано сучасний стан морських портів України та рівень їх інноваційного розвитку за 2015-2019 рр. (с. 95-125). Автор відзначив низький рівень розвитку інноваційної складової, що обумовлюється відсутністю зовнішніх джерел фінансування.

У третьому розділі автором сформований організаційно-економічний механізм інноваційного розвитку морських портів (рис. 3.1, с. 131), який забезпечує взаємодію та врахування впливу кожного з його елементів. Наявність такого механізму дозволяє визначити оптимальний варіант інноваційного розвитку підприємства та розрахувати ефект впровадження інноваційної діяльності. Розроблено методичний підхід до оцінки інноваційного розвитку (рис. 3.2, с. 135). Підхід дозволяє обґрунтувати найбільш ефективні напрями інноваційного розвитку підприємства за допомогою інтегрального показника оцінки інноваційного розвитку, що базується на методі багатовимірного статистичного аналізу таксономії, а також враховує специфіку морських портів. Здобавачем обґрунтовано систему показників визначення напрямків та результатів інноваційного розвитку морського порту, яка враховує показники, що характеризують виробничий ефект від застосування інновацій, фінансовий ефект від застосування інновацій та оцінку ефективності інноваційного проекту (с. 136-141). Побудовано модель розрахунку інтегрального показника оцінки інноваційного розвитку морських портів (с. 144-148) за допомогою методу багатовимірних порівнянь (таксономії), що дозволяє отримати лінійне упорядкування об'єктів за рівнем розвитку досліджуваних процесів.

Запропонований методичний підхід до оцінки інноваційного розвитку застосовано для умов діяльності трьох підприємств морської галузі: ДП «СК «Ольвія», ДП «Херсонський МТП», ДП «МТП «Южний» (с. 149-158). Результат проведених досліджень та розрахунків засвідчив, що найбільш інноваційно розвиненим портом є ДП «МТП «Южний», для якого було запропоновано напрями інноваційного розвитку та розраховано ефективність їх впровадження (с. 159-166).

Дисертаційна робота Аляб'євої О.М. за змістом, побудовою та оформленням відповідає вимогам до дисертацій і авторефератів дисертацій.

Наукові положення рецензованої дисертаційної роботи ґрунтуються на широкому використанні фундаментальних монографічних досліджень вітчизняних і зарубіжних фахівців, статистичних даних, наукових доповідей, матеріалів наукових конференцій. Ґрунтовність джерелознавчої бази дисертаційної роботи не викликає сумнівів. Наукова обробка літературних джерел проведена достатньо глибоко і коректно.

Наукова новизна положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації

Положення дисертації, які містять наукову новизну, базуються на уточненні економічних понять за темою дослідження, удосконаленні методичних підходів до формування складових елементів організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку морських портів. До положень дисертації, які містять наукову новизну, варто віднести такі:

- удосконалено організаційно-економічний механізм інноваційного розвитку морських портів шляхом розробки авторського методичного підходу, використання якого має за мету вибір оптимального варіанту інноваційного розвитку морського порту (с. 129-134);

- розроблено методичний підхід до оцінки інноваційного розвитку морського порту, який передбачає визначення цільових напрямків оцінки

ефективності інноваційного розвитку, формування системи показників для визначення інноваційного розвитку, інтегральну оцінку інноваційного розвитку, визначення оптимальних напрямів інноваційного розвитку (с. 134-149);

- удосконалено класифікацію факторів впливу на інноваційний розвиток підприємств шляхом введення класифікаційної ознаки «залежність від етапу маркетингової діяльності», що включає в себе фактори, які формуються та визначають результати інноваційної діяльності на етапах розробки, виробництва та реалізації інновацій (с. 43-47);

- уточнено визначення «інновація», яке, на відміну від відомих, тлумачиться автором як «нововведення, удосконалення існуючого продукту чи послуг, що створюються шляхом технологічного процесу, який використовується на практиці підприємством для підвищення якості надання послуг, збільшення обсягів виробництва за найменших фінансових, економічних та технологічних витрат» (с. 31); «інноваційний розвиток підприємства» як процес реалізації результатів креативного потенціалу підприємства через систематичне впровадження нововведень (інновацій) у виробничо-технологічну сферу з метою отримання позитивних фінансово-економічного та соціально-економічного ефектів, підвищення рівня ділової активності та конкурентоздатності підприємства (с. 36). Сформовано авторське визначення «організаційно-економічний механізм інноваційного розвитку морських портів» (с. 131).

Обґрунтованість наукових розробок та достовірність зроблених висновків підтверджується сукупністю викладених результатів.

Викладені в дисертації нові теоретичні й концептуальні твердження, ідеї, положення та практичні рекомендації є обґрунтованими, отримані дисертантом вперше і сприяють вирішенню актуальної науково-практичної проблеми – формуванню організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку морських портів. Наведені в дисертації висновки є достатньо обґрунтованими як на рівні кожного розділу, так і дисертаційної роботи в цілому.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів

Практична цінність результатів дисертаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних основ та розробці практичних рекомендацій щодо підвищення рівня інноваційного розвитку підприємств, зокрема морських портів, з метою підвищення якості надання послуг та максимізації прибутків.

Одержані дисертантом результати були впроваджені в діяльність Державного підприємства «Херсонський морський торговельний порт» (довідка № 04-51/63 від 28.11.2019 р.); у діяльність Державного підприємства «Морський торговельний порт «Южний» (довідка № 3913/01/162/20 від 03.07.2020 р.); у навчальний процес Державного університету інфраструктури та технологій при викладанні дисциплін: «Управління інноваціями», «Державно-приватне партнерство», «Управління інноваційною діяльністю», «Управління проектами» (акт впровадження № 01/11-115Д від 26.12.2019 р.).

Стиль та мова викладання результатів дослідження

Дисертаційна робота характеризується науковим стилем. Розділи та підрозділи дослідження подано у логічному зв'язку і послідовності. Одержані результати достатньою мірою обґрунтовані та аргументовані. За змістом проведених досліджень й одержаних результатів робота відповідає спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Основні наукові положення, результати і рекомендації виконаної дисертаційної роботи досить повно відображено в авторефераті. Автореферат відповідає вимогам, що висуваються МОН України до авторефератів дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

Повнота викладення результатів наукових досліджень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях

Ознайомлення з науковими працями здобувача за темою дисертації дозволяє стверджувати, що наукові публікації Аляб'євої О.М. повною мірою відображають отримані основні наукові результати дисертаційної роботи відповідно до вимог п. 12 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. (зі змінами й доповненнями). Кількість публікацій, обсяг та якість друкованих праць відповідають нормативним вимогам, рекомендованим для повноти висвітлення отриманих результатів дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Публікації автора підтверджують, що наукові й практичні результати дослідження одержані автором особисто та є оприлюдненими до захисту дисертації. Щодо праць, оприлюднених у співавторстві, по кожній з них виділено особистий внесок здобувача, в дисертації використано лише положення, які отримані автором самостійно. Висновки і методичні підходи, а також відповідні елементи наукової новизни знайшли відображення у 8 публікаціях автора, в тому числі у 5 наукових працях у фахових наукових виданнях та виданнях, внесених до наукометричних баз даних. Основні положення дисертації апробовані на міжнародних та науково-практичних конференціях.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Оцінюючи в цілому достатній рівень теоретичного і методичного обґрунтування наукових висновків та пропозицій, необхідно відмітити, що деякі положення є дискусійними та/або викликають певні зауваження.

1. На сучасному ринку портових робіт та послуг працюють численні суб'єкти, які досить суттєво відрізняються сферою та масштабами діяльності, організаційною та виробничою структурами тощо. Морські порти займають все менші ніші на зазначеному ринку. Нажаль, автор акцентує увагу тільки на особливостях інноваційного розвитку в морських портах. Доцільним було розглянути особливості забезпечення інноваційної діяльності інших підприємств портової діяльності, зокрема стивідорних компаній.

2. При розгляді теоретичного базису автор використовує терміни «інновації» та «нововведення» (наприклад, рис. 1.3). Не достатньо зрозумілою є позиція автора щодо зв'язку між зазначеними термінами.

3. Автором не досить чітко визначено особливості транспортних підприємств, зокрема морських портів, при відображенні очікуваних результатів від впровадження інновацій для транспортних підприємств (с. 50, рис. 1.8).

4. У розділі 2 наведено забагато інформації описового характеру стосовно загальних тенденцій розвитку вітчизняних та іноземних портів. Слід було акцентувати увагу на інноваційній складовій процесу розвитку елементів портової системи.

5. У розділі 2 детально проаналізовано виробничо-технологічний та фінансовий стан підприємств морської галузі, зокрема ДП «Стивідорна компанія «Ольвія», ДП «Херсонський морський торговельний порт» та ДП «Морський торговельний порт «Южний». Однак досить обмеженим є аналіз рівня інноваційної активності зазначених суб'єктів господарювання.

6. У п. 3.1. запропоновано теоретичні засади формування організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку морських портів, зокрема принципи. Сутністю принципу збалансованості, за думкою автора, є «оптимальний розподіл обмежених ресурсів, необхідних для здійснення інноваційного розвитку, з метою ліквідації виникаючих диспропорцій». Однак у сучасних умовах принцип збалансованості слід розглядати ширше, зокрема у сфері забезпечення інтересів зацікавлених сторін, тощо.

7. Запропонований методичний підхід до оцінки інноваційного розвитку морських портів (п. 3.2, 3.3) передбачає врахування лише показників виробничого та фінансового ефектів, що не відповідає сучасним тенденціям розвитку проектного менеджменту та концепції розвитку системи корпоративної соціальної відповідальності в сфері портової діяльності. Автор у деяких висновках не достатньо коректно використовує терміни «ефект» та «ефективність». Викликає сумніви набір показників оцінки фінансових результатів інноваційного розвитку.

8. Для активізації інноваційної діяльності підприємств портової діяльності необхідними є створення та розвиток сучасних форм інтегрованої діяльності численних учасників інноваційної сфери. Серед таких форм особливе місце посідають інноваційні кластери, яким, на жаль, автор не приділив уваги.

9. Серед тенденцій інноваційного розвитку у сфері транспорту основними є впровадження інтелектуальних транспортних систем, автоматизації, використання штучного інтелекту, технологій блокчейн, Інтернет речей, удосконалення структури міжнародних транспортно-логістичних систем тощо. У світовій портовій діяльності інновації пов'язані зі структурною перебудовою та реорганізацією систем управління. Зазначені тенденції автор лише частково аналізує на прикладі провідних іноземних портів. Перспективи та особливості розвитку таких інноваційних технологій у вітчизняному сегменті портової діяльності автор практично обминає увагою.

10. В умовах розвитку цифрових технологій у сфері морського бізнесу активізувалися розробки інноваційних технологій кіберзахисту. Цьому напрямку автор взагалі не приділяє уваги.

Висловлені зауваження і дискусійні питання суттєво не знижують позитивну оцінку теоретичного рівня та практичного значення результатів дисертаційної роботи. Зазначені зауваження слід пов'язати, передусім, із багатоаспектністю проблеми і складністю її висвітлення в межах кандидатської дисертації.

Загальний висновок по дисертаційній роботі

Дисертаційну роботу Аляб'євої Ольги Миколаївни «Організаційно-економічний механізм інноваційного розвитку морських портів» можна визнати завершеним науковим дослідженням, результати якого дозволяють вирішити актуальне науково-практичне завдання в сфері забезпечення інноваційного розвитку сучасних підприємств портової діяльності, що має суттєве значення для економіки і управління національним господарським комплексом.

Дисертація Аляб'євої О.М. за змістом і якістю теоретичних та методичних розробок відповідає рівню дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Обрану тему дисертаційної роботи необхідним чином розкрито, поставлену мету досягнуто, завдання виконано. Тема та зміст дисертації відповідають паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Дисертація за своїм змістом відповідає п.п. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 24.07.2013 № 567 (зі змінами й доповненнями), а її автор – Аляб'єва Ольга Миколаївна – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент,

завідувач кафедри національної економіки

Національного університету «Одеська

юридична академія»,

доктор економічних наук, професор

O.M. Kibik

